

FREDERIK HENDRIK AMPT EN DE GEBEURTENISSEN AAN HET EIND VAN 1813

DOOR J. H. DE GROOT

OP 13 november 1793 werd te Bergen op Zoom als jongste zoon uit het huwelijk van de majoor Carl Georg Ampt en Albertina Rovers geboren: FREDERIK HENDRIK AMPT.

In de jaren 1813-'15 spelen de vier dan nog in leven zijnde zoons uit dit huwelijk een min of meer belangrijke rol, waarvan we hier die van Frederik Hendrik zullen nagaan ¹⁾).

Reeds op dertienjarige leeftijd liet hij zich als cadet inschrijven op het Instituut voor de Marine te Rotterdam/Feyenoord, waar de kapitein ter zee Wolterbeek de directie voerde.

Om zee-officier bij de oorlogsmarine te worden kon men destijds of examen afleggen voor adspirant 2de of 1ste klasse, of men kon een opleiding volgen aan een der daarvoor bestemde scholen, de particuliere school te Amsterdam of de rijksschool te Feyenoord. Ampt koos de laatste, mede omdat zijn ouders zich inmiddels te Rotterdam gevestigd hadden.

In 1809 werd de school van Feyenoord overgeplaatst naar Enkhuizen. Ampt moest, om adspirant der 2de klasse te worden, een examen in de rekenkunst afleggen en hij moest een vaartijd van zes maanden hebben ²⁾). Hij nam daartoe dienst aan boord van het fregat 'Eurydice'. Dit schip, nog van oude constructie van de scheepsbouwer Glavimans jr., was in 1801 op stapel gezet, in 1802 te Rotterdam te water gelaten en bezat 32 stukken geschut. Ook heeft hij nog enige tijd gediend aan boord van het oude linieschip 'Utrecht'. Dit schip, in 1798 op stapel gezet en in 1800 te Rotterdam te water gelaten, heette vóór 1807 'Peter Paulus'. Het was van dezelfde scheepsbouwer, doch niet gekoperd. Het bezat 68 stukken geschut ³⁾). Terwijl dit laatste schip voor Vlissingen voor anker lag, trof Ampt het ongeluk, dat de sloep, waarmee hij tijdens een opkomende windvlaag en holle zee naar Vlissingen voer, omsloeg. Als enige van de zich in de sloep bevindende matrozen wist hij zich te redden door op de kiel van de omgeslagen sloep te klimmen, waar hij zich vast hield tot er redding van boord kwam.

De 'Utrecht' werd in 1811 'onherstelbaar' verklaard en naar Hellevoetsluis gesleept, waar hij in 1815 werd gesloopt, na nog

een tijdje als kazerneschip dienst gedaan te hebben. Eenmaal adspirant der 2de klasse, werd Ampt overgeplaatst naar het Schelde-eskader dat onder bevel stond van de admiraal Missiessy. Hij kwam aan boord van een Frans linieschip, liggend voor Antwerpen. Op zekere dag ontstond bij het schoonmaken brand, waardoor enig buskruit vlam vatte. Ampt werd enige meters weggeslagen en bekwam daardoor enkele kneuzingen, waarvan hij spoedig herstelde.

In de laatste maanden van 1813 lag Frederik Hendrik Ampt als commandant van de kanonneerbrik nr. 133 bij de Marinewerf te Rotterdam ⁴⁾. Over het algemeen was de stemming, zeer zeker onder de lagere rangen, anti-Frans. Een echte Hollandse matroos wenste niet onder Frans bevel te staan. De afkeer van de Fransen werd in de eerste weken van november niet onbelangrijk vergroot, toen de schout-bij-nacht Kikkert, een Hollander, die te Rotterdam het bevel voerde, op 13 november twee kleine kanonneerbotten (o.a. nr. 169) naar Wezel zond met het doel deze plaats tegen de naderende Pruisen te beschermen, alsmede de overtocht over de Rijn voor de Fransen open te houden. Ook werden in deze dagen zes kanonneerbotten van de Maasflottielje op last van de Franse admiraal Truguet naar Antwerpen gezonden, om bij het Schelde-eskader van Missiessy te worden gevoegd ⁵⁾.

De onlusten van de 15de en 16de november te Amsterdam, doch vooral het vertrek van de prefect De Stassart, alsmede het optreden van G. K. van Hogendorp, Van der Duyn van Maasdam en Van Limburg Stirum op woensdag 17 november, zijn van grote betekenis geweest voor de stemming onder de bemanning van de vloot te Rotterdam. Alom werd over desertie gesproken. Men wilde de nationale vlag weer van de schepen laten wapperen, doch men durfde nog niet. Ook in de stad was de stemming broeierig. Een klein vonkje zou een brand kunnen doen ontstaan. Reeds op 12 november had de Rotterdamse aristocratie zijn maatregelen genomen om voor de nodige rust en orde te zorgen. De bezittende klasse heeft immers bij onlusten alleen maar te verliezen! Als de lagere groeperingen onder het volk of, zoals men placht te zeggen, 'het grauw', 'het gemeen', een opstand beginnen, ontaardt dit al gauw in plundertochten, waarbij niet alleen met politieke tegenstanders wordt afgerekend, doch waarbij persoonlijke tegenstan-

ders het dan vaak moeten ontgelden. De gebeurtenissen te Amsterdam op de 16de hadden dit weer eens bewezen. Zo had men op genoemde 12de november de stad in zes divisies en deze weer ieder in twee secties verdeeld. Voor elke twee secties werden drie sectiehoofden aangesteld. Hiertoe koos men uiteraard vertrouwde burgers uit. Deze achttien sectiehoofden zouden gezamenlijk zeshonderd betrouwbare manschappen aantrekken, waarmee men dan de rust hoopte te kunnen handhaven. Tot algemeen leider werd de voormalige kolonel der schutterij Mattheus Willem Reepmaker, thans vrederechter, aangesteld ⁶⁾.

Het werd deze rustbewaarders niet gemakkelijker gemaakt, toen op zaterdag 13 november de gens d'armes reeds de stad verlieten. Het in de winkels te koop aangeboden oranjelint werd bijna zonder moeilijkheden opgehaald ⁷⁾. Als Franse douanepatrouilles de stad doorkruisen om verzekerd te zijn van de nodige rust, ontstaan opstootjes in het Hang, op de Hoogstraat en de Groote Markt ⁸⁾. Diversen werden gearresteerd en overgebracht naar een op stroom liggende kanonneerboot. De toneelspeler Rosenveldt, die getooid met een oranjelint op het toneel 'Oranje-Boven' had geroepen, werd van zijn bed gelicht en naar Parijs gevoerd. Eerst op 28 mei van het volgende jaar zou hij weer te Rotterdam terugkeren. Alle samenscholingen werden verboden ⁹⁾.

Nadat op donderdag 18 november in Den Haag het bericht verspreid was, dat de aldaar gelegerde troepen van generaal Bouvier des Eclats nog diezelfde dag de stad zouden verlaten om via Delft en Rotterdam naar Capelle aan den IJssel te trekken, reisde de Haagse politiecommissaris Abraham Ampt, oudere broer van Frederik Hendrik, voor de troepen uit naar Rotterdam. Reeds de vorige dag hadden de Haagse provisionele stadsbestuurders hem in zijn ambt bevestigd ¹⁰⁾. Abraham kwam nu naar Rotterdam om zijn ouders en broer te bezoeken, alsmede om hen over te halen de zijde der Verbondenen te kiezen. De tijd was daarvoor thans zeer gunstig. Waren de vorige dag reeds diverse Franse ambtenaren in de richting van Gorcum vertrokken, in de ochtend van de 18de vertrokken de overgebleven Franse ambtenaren, waaronder de Commissaris-Generaal van Politie De Marivault, alsmede de douaniers. Ze vluchtten naar de Marinewerf. De Marivault vertrok met een jacht van Kikkert naar Antwerpen. Het doortrekken van de troepenmacht van Bouvier deed de langverwachte opstan-

digheid te Rotterdam uitbarsten ¹¹⁾. De chef-constructeur van de Marine, Glavimans jr., rapporteerde op het stadhuis dat op de Werf een begin van oproer was uitgebroken, hoofdzakelijk door de aanwezigheid van enige van top tot teen bewapende Fransen, die weigerden hun post te verlaten. Om verdere onregelmatigheden op de Werf te voorkomen, zond Kikkert hen op aanraden van de sous-prefect Van Zuylen van Nyevelt met een dienstopdracht met twee schepen naar Hellevoetsluis ¹²⁾. Te Rotterdam bleven nog twee boten ter beschikking van Kikkert. De toegangen tot de Werf werden door dubbelposten van de gendarmerie bezet. Na 18.00 uur werd niemand meer tot de Werf toegelaten ¹³⁾. Om voor de nodige rust op de Werf te zorgen, had Kikkert de werklieden op tijd uit laten betalen en op de schepen voor twee maanden levensmiddelen laten brengen. Ter verdediging van de Werf, werd de 'Piet Hein' van geschut en munitie voorzien, terwijl verder alle wapenen van het magazijn naar de Werf en de schepen werden gebracht. De kanonneerboot met de gevangenen van de 14de werd ontruimd en de gevangenen werden in vrijheid gesteld ¹⁴⁾. Het geld der marine te Rotterdam werd geborgen in het huis van Kikkert.

De 'garde soldée' verliep nu ook, zodat alleen de rustbewaarders van Reepmaker over bleven ¹⁵⁾. De volgende dag werd de garde ontbonden ¹⁶⁾.

Na het vertrek der Fransen had de maire C. J. Blankenheim enige burgers tot zich geroepen om het bestuur behulpzaam te zijn bij het bewaren der rust. De reeds de vorige dag door Gijsbert Karel gemachtigde Johan François van Hogendorp ¹⁷⁾, om als burgemeester in naam van de Prins van Oranje op te treden ¹⁸⁾, wilde in Rotterdam wel krachtiger optreden, doch toen het voorlopig stadsbestuur van 24 leden niet verder wilde gaan dan het bewaren der rust, legde Johan François er zich bij neer ¹⁹⁾. Zijn passiviteit was waarschijnlijk mede het gevolg geweest van de houding van Kikkert ²⁰⁾. Hij miste de geestkracht om uit eigen beweging met beslistheid op de voorgrond te treden ²¹⁾. In een brief aan De Stassart verklaarde hij zich zelfs bereid weer het veld te ruimen voor de maire ²²⁾. Toen te Rotterdam met stellige zekerheid werd beweerd, dat de Fransen vanuit Gorcum eerst Dordrecht en daarna Rotterdam weer zouden bezetten, overwoog J. F. van Hogendorp alle oranje te laten verwijderen ²³⁾.

Mr. François Frets bleef er op aandringen, dat het stedelijk bestuur meer maatregelen zou nemen om de bewapening te verzorgen. De aanwezigheid van een groot garnizoen te Gorcum onder bevel van de generaal Rampon, was voor Rotterdam een dreigend gevaar. Toen het stedelijk bestuur hem niet wilde helpen, zocht hij privé-hulp en vond deze bij s'Jacob, Mijnsen en Bichon van IJsselmonde. Frets stelde voor Kikkert te doen arresteren. Nadat dit afgewezen was vertrok Frets naar Den Haag om met Van Hogendorp te overleggen wat te doen. Het is hier niet de plaats verder in te gaan op de bijzondere rol die Frets aldaar gespeeld heeft ²⁴).

Gijsbert Karel schreef deze dag aan Falck: 'De schrik van de Franschen te Gorcum was overgeslagen tot de regering van Rotterdam, terwijl de burgerij vol moeds mij smeekte om krachtige maatregelen. Men stond de vlag van de toren te halen' ²⁵).

Doch laten we weer naar Ampt terugkeren. Direct nadat de troepen van Bouvier in het begin van de middag de stad gepasseerd waren, keerde Abraham naar Den Haag terug. Hij had de geest der Rotterdammers genoegzaam gepeild en ging verslag uitbrengen aan Leopold, Graaf van Limburg Stirum. Deze trad sinds 17 november op als Gouverneur van Den Haag, een functie, die geleek op die van een tegenwoordige minister van Defensie. Frederik Hendrik had met zijn bemanning de brik en ook de Werf verlaten en reisde nu met zijn broer mee om aan Van Limburg Stirum zijn diensten aan te bieden ²⁶). Deze verzocht hem terug te keren naar Rotterdam om te trachten zo veel mogelijk matrozen en werkvolk over te halen niet meer voor de Franse marine te werken. Reeds de volgende dag keerde hij terug. Te Rotterdam riep hij zijn matrozen tezamen en spoorde hen aan de zijde der ware vaderlanders te kiezen ²⁷). Hij vond een twaalfstal bereid hem naar Den Haag te vergezellen ²⁸). Hij had zich bovendien van een goede voorraad oranjelint voorzien, dat hij nu aan zijn matrozen uitdeelde. Reeds op zaterdag 20 november reisden zij gezamenlijk naar Den Haag. Ampt liet de matrozen aldaar op zijn kosten bewapenen ²⁹). De hoge marineofficieren, hiervan onderricht, stelden alles in het werk hen in handen te krijgen. Alle pogingen waren echter vruchteloos. Kikkert liet zelfs het huis van zijn vader, de gepensioneerde kolonel Carl Georg, doorzoeken. Dit zou de reden

geweest kunnen zijn, dat Frets voorstelde Kikkert gevangen te laten nemen, zoals we boven zagen.

Op 21 november ontving Ampt de officiële opdracht van het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden om zich weer naar Rotterdam te begeven en zich aldaar meester te maken van de twee schepen, die zich onder commando van Kikkert bevonden ³⁰⁾. Enige schrijvers, o.a. Chad ³¹⁾ en Abraham Ampt ³²⁾ vermelden, dat men tevens aan Frederik Hendrik opgedragen zou hebben zich van de Werf meester te maken.

Dezelfde 21ste november gelastte het Algemeen Bestuur aan Kikkert de vloot, Werf en toebehoren onverwijd dienstbaar te maken aan de defensie van het land en mede te helpen de Fransen uit te drijven ³³⁾. Daartoe zou hij zich in verbinding dienen te stellen met de deze dag tot legercommandant benoemde Baron Sweerts de Landas. Deze was kolonel der Hollandse Garde geweest en werd nu bevorderd tot Generaal-Majoor. Hij had tot taak de Franse troepen te Gorcum te bespioneren en er voor te zorgen dat zij niet naar het westen zouden trekken. Zijn 'Legertje in miniatuur', zoals Gijsbert Karel het noemde, waarbij zich een driehonderd vrijwilligers uit Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen voegden, trok op maandag 22 november door Rotterdam. Toen Kikkert weigerde de Werf over te geven, werd hij gevangen genomen ³⁴⁾. Direct na zijn gevangenneming werd de marinewerf bezet. Hoe? Door wie? Geheel zeker is dit nog niet. Volgens G. K. van Hogendorp werd de Werf ingenomen door de troepen van Sweerts ³⁵⁾. Ampt zelf schrijft: '...en den 22sten daaraanvolgende, begunstigd door de apparitie van den Generaal de Landas en een aantal oude zeelieden bezetten wij gezamentlijk de werf...' ³⁶⁾. Wie zijn echter 'wij gezamentlijk'? Ampt met zijn matrozen of ook nog met soldaten erbij? Ampt doet het voorkomen, of alleen de aanwezigheid van de troepen al voldoende was. Ook Chad schrijft in deze geest ³⁷⁾. Zowel Wiersum ³⁸⁾ als Lastdrager ³⁹⁾ laten de Werf bezetten door Hulst, adjudant van Sweerts.

Nadat de Werf in handen van de Verbondenen was gekomen, werd Kikkert op zijn woord van eer vrijgelaten. Men liet hem en zijn Raden van Marine drie dagen de tijd zich te beraden ⁴⁰⁾. Sweerts ging nu bezit nemen van de kleine havens van Krimpen en Nieuwe Veer en de debouché's van Gouda ⁴¹⁾.

Ampt wist met zijn matrozen de twee voor de Werf liggende kanonneerbotten te bezetten en bemannen. Onder de vrijwilligers op de beide kanonneerbotten bevonden zich diverse toneelspelers van de Hollandsche Schouwburg te Rotterdam. Ampt had op zijn eigen kosten de schepen voorzien van de nodige krijgsbehoeften. Op de Maas voor Rotterdam werd de openlijke inwijding met erezchoten tot een plechtig feest gemaakt. Duizenden hebben op de wal dit schouwspel toegejuicht ⁴²⁾.

Ampt zelf schrijft hiervan, overigens niet zonder de nodige zelfoverschatting: 'Ik had dien dag het onuitsprekelijk genoegen van de eerste te zijn, die de aloude Hollandsche Waterleus ten top deed stijgen, mijn vaartuig deed de Maas voor 't eerst getuigen, dat het teeken onzer welvaart, dat de vlag, die eertijds in alle zeeën wapperde, zich weder ontrollen dorst en dat de navenen van de Trompen en de Ruiters nog in Holland woonden' ⁴³⁾.

Voor het eerst woei dus de vaderlandse driekleur weer van de marineschepen. Het is de grote verdienste geweest van Frederik Hendrik Ampt, dat hij gezorgd heeft, dat het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden kon beschikken over een vloot, al was dit nog slechts 'a shadow of a naval', zoals Chad opmerkt. 'Hem komt de eer toe, de eerste kleine zeemagt der verbondenen in het leven te hebben geroepen' ⁴⁴⁾.

Tegen de gang van zaken protesteerden een aantal marinemen- sen van de Werf, o.a. Kikkert, Hoek, Glavimans, De la Hayze, De Munnick, Michgorius en Serrurier. Zij meenden door hun eed van officier gebonden te zijn aan het Franse Keizerrijk ⁴⁵⁾.

De beide kanonneerbotten, nr. 131 onder bevel van de Rotterdamse kadet W. Trippensé – geen kapitein, zoals vaak beweerd wordt – en nr. 133 onder de inmiddels tot 2de luitenant ter zee bevorderde Ampt, beletten een poon, geladen met krijgsbehoeften en levensmiddelen, bestemd voor het eskader te Hellevoetsluis, te vertrekken. Ampt verbood de schipper schriftelijk op straffe des doods uit te zeilen. Hij verklaarde de poon tot prijs. Toen de Krijgsraad te Parijs later Ampt bij verstek tot de doodstraf veroordeelde, was dit een der punten van beschuldiging ⁴⁶⁾.

Nog dezelfde dag ontvingen de beide kanonneerbotten bevel naar Dordrecht op te varen, waarheen ook het leger van Sweerts vertrokken was. Om de gevaarlijke toestand te bezien, waarin

Rotterdam was komen te verkeren, dienen we eerst de situatie rond Dordrecht te bekijken.

Op vrijdag 19 november was de uittocht der Fransen uit Dordrecht naar Gorcum voltooid. Om geen last van ongewenste bezoekers te krijgen, hadden de Dordtenaren de veerpont en alle andere schuiten van de Papendrechtse wal naar de stad gehaald ⁴⁷⁾. De volgende dag wisten ze een schuit te bemachtigen, varende op de rivier voor de stad. Ze was met munitie geladen en was van Hellevoetsluis onderweg naar Gorcum. De schuit werd naar de Pelsert ⁴⁸⁾ gebracht en met gewapende manschap bezet ⁴⁹⁾. Reeds de volgende dag schreef Kikkert over dit voorval aan de sous-prefect van Dordt een brief ⁵⁰⁾.

Op 21 november ontving het nieuwe Dordtse stedelijk bestuur een brief van de zich nu te Gorcum bevindende De Stassart, die ten behoeve van het uitgebreide garnizoen een hoeveelheid goederen ter waarde van 200.000 francs opeiste. De levering moest bij omslag over de bevolking binnen drie dagen geschieden ⁵¹⁾. Het is wel aardig na te gaan wat Dordt te leveren had:

- 90.000 kg tarwemeel
- 30.000 kg roggemeel
- 193.000 kg tarwe (is 80 last)
- 64.500 kg rogge (is 32 last)
- 43.924 l jenever van 19 % in oxhoofden
- 9.583 l azijn in fust
- 13.874 kg erwten en witte bonen
- 8.675 kg zout in zakken van 50 kg
- 25.755 kg rijst in balen.

Totale waarde f 86.000,— of 200.000 francs ⁵²⁾.

Gezien de grote Franse troepenmachten te Gorcum en Breda en de strategisch gevaarlijke ligging der stad, zag de Dordtse regering zich genoodzaakt op de eis in te gaan. De oranjevlag werd uit veiligheidsoverwegingen van de toren gehaald. Op verzoek van het stedelijk bestuur verdwenen ook alle particuliere nationale vlaggen ⁵³⁾. Na de ontvangst van deze berichten heeft Sweerts het besluit genomen de beide kanonneerboten naar Dordrecht te zenden. Ondanks de door Dordt gedane toezeggingen, verschenen 's nachts 4.00 uur een vierhonderd Fransen en Brabanders van het Gorcumse garnizoen onder bevel van Gespé-

57. *Frederik Hendrik Ampt, naar een geschilderd portret door A. Heland.*

58. De Admiraliteitswerf aan het Boerengat, ca. 1814. Naar een tekening van G. Groenewegen.

rant en de douanedirecteur Clerget op de Papendrechtse Veerдам, waar zij hun zesponder en een mortier in stelling brachten. De douaniers gingen met een meegebrachte roeiboot naar de overkant om de veerboot te halen. Toen de schepenwacht weigerde de veerboot naar de overkant te laten varen, ontstond een handgemeen. De Dordtenaren gevoelden echter de ongelijkheid van de strijd. Tegen het volledige garnizoen van vierduizend goed bewapende Fransen, konden zij slechts een vijfhonderd stedelijke schutters stellen. De commandant der Dordtse Nationale Garde, M. Beelaerts, voer naar Papendrecht om de ware toedracht van zaken te vernemen. De Fransen eisten een ongehinderde gemeenschap tussen Dordrecht en Gorcum en eisten daartoe inname van garnizoen. Door overmacht gedwongen moest Dordrecht wel toegeven. De Fransen zouden bij daglicht oversteken. Beelaerts had nu de tijd het nieuws overal in de stad bekend te laten maken. Zonder enig geweld kwamen de Fransen in de stad en plaatsten hun geschut voor het Raadhuis. Zij verzwaarden hun eerste eis betreffende de levering van levensmiddelen. In de loop van de dag ontvingen de Fransen het bericht, dat Hollandse troepen vanuit Rotterdam naderden, geëscorteerd door twee kanonneerbotten. De schrik zat er bij de Fransen nog zo in, dat zij reeds in de middag van de 23ste alle troepen terugtrokken op Sliedrecht en Giessendam ⁵⁴). Als zij geweten hadden, dat het naderende leger was samengesteld uit merendeels slecht bewapende en in het geheel niet geoefende vrijwilligers, had het er voor Dordt wel eens slechter kunnen uitzien. De troepen, alsmede de beide brikken arriveerden in de nacht van 23 op 24 november voor de stad.

Nu de troepen van Sweerts de Maasstad verlaten hadden, had het Algemeen Bestuur het nodig geoordeeld een garnizoenscommandant te benoemen. Zo kreeg op 23 november de reeds grijze kolonel Carl Georg Ampt het opperbevel over de stad ⁵⁵). Ook voor zijn zoon Abraham was dit een glorieuze dag, daar deze door het Algemeen Bestuur aangesteld werd tot Directeur van Politie voor het ressort van 's-Gravenhage, een centrale plaats innemend tussen het Algemeen Bestuur en de plaatselijke commissarissen. De 100 à 110 Rotterdamse vrijwilligers hielden de wacht op de Papendrechtse Veerдам en nabij de kerk. Zij zouden daar wachten tot de voormalige Etrangers ⁵⁶) hun posten zouden overnemen. Zij wachtten echter tevergeefs. Toen de Etrangers bij Krimpen

waren, kregen zij bevel op Rotterdam terug te trekken, nadat bericht was binnengekomen van de herinneming van Woerden door de Fransen op 24 november ⁵⁷). Het Algemeen Bestuur drong er nu nogmaals bij het provisionele stadsbestuur van Rotterdam op aan in dezelfde geest mede te werken als de bevolking. Ging dit niet, dan diende het bestuur af te treden. J. F. van Hogendorp e.a. wilden de gisting onder het volk over doen gaan in een volksbeweging. Dit streven werd versterkt door de aankomst van een zeshonderd ongewapende burgers uit Vlaardingen onder leiding van L. de Couilleboeuf en Spiering, die zich bij het leger van Sweerts wilden voegen. Er waren helaas geen wapens ⁵⁸).

Hoe is het echter met Frederik Hendrik Ampt voor Dordrecht vergaan? Zijn eerste daad was, het nog in de Pelsert liggende Franse munitieschip onverwijld naar Rotterdam te zenden. De 80.000 pond buskruit en 40.000 patronen vormden een welkome aanvulling der krijgsbehoeften. De munitie werd naar Den Haag doorgezonden, waar zij niet voor de 25ste aankwam. Alles werd opgeslagen in het kruithuis op de Koekamp ⁵⁹). Bij de brand van het pand van de vm. procureur-generaal Jacquinet aan het Korte Voorhout op 29 november heeft men terecht gevreesd, dat de gehele voorraad zou ontploffen ⁶⁰).

Op de Merwede koos de '131' zijn ligplaats iets boven de kerk van Papendrecht, terwijl Ampt met de '133' tussen de kerk en de korenmolen aldaar kwam te liggen.

In de vroege ochtend van de 24ste trok Clerget, nu met een versterkte troepenmacht van acht- à negenhonderd man met vier vijf- of zesponders en een houwitsier van veertien of zestien pond, van Giessendam naar Papendrecht. Na een geweervuur, dat ongeveer een uur duurde, moesten de Rotterdamse vrijwilligers de ongelijke strijd opgeven en trokken zij om 6.00 uur terug. Bij de Veerdam wisten ze nog enige ogenblikken stand te houden, doch werden dan in de richting van Alblasterdam teruggedreven. Na hier alles in rep en roer gebracht te hebben, trokken ze over het Nieuwe Veer via Ridderkerk en IJsselmonde in de grootste wanorde naar Rotterdam terug. Velen hadden onderweg hun wapens weggeworpen ⁶¹). In een brief aan de Franse minister van Binnenlandse Zaken Montalivet overdrijft De Stassart zijn overwinning wel wat door mede te delen, dat een leger van 1200 à 1500 man verslagen werd ⁶²).

Wat deden de beide kanonneerboden? Ampt schijnt zich te veel aan Frans geweervuur blootgesteld te hebben, heeft averij opgelopen en trok zich naar de Oude Maas terug. Trippensé koos nu ligplaats in de mond van de Rietdijkse haven ⁶³). De rol van de '133' is verre van duidelijk. Noch de bestaande literatuur, noch de marinearchieven schrijven er veel over. In een gedenkschrift over het voorgevallene te Dordrecht van een onbekend auteur, waarvan zich een afschrift bevindt in de collectie Tullingh in de Koninklijke Bibliotheek, meent de schrijver, dat Konijnenburg de rol van de '133' verbazend heeft vergroot. En Konijnenburg heeft gretig gebruik gemaakt van de Memorie van Ampt. Overdrijving van eigen daden is inherent aan memoireliteratuur ⁶⁴).

Bosscha schrijft over deze kwestie: 'In dit hagchelijke tijdstip begon een der kanonneerboden na een kort gevecht, *om welke reden schijnt onzeker*, af te deinzen, en keerde langs de Oude Maas terug, Dordrecht verlatende, doch de andere vattede post regt tegenover het Veer, aan het Rietdijksche Hoofd; en daarop begon van de kant des vijands een hevig vuur uit kanonnen en houwitsers op de stad, 't welk ruim twee uren duurde, en door de kanonneerboot aanhoudende beantwoord werd' ⁶⁵).

Wat schrijft Ampt zelf? 'Den 24sten in den vroegen morgen raakte ik bij den Papendrechtschen molen slaags tegen een batterij van 4 stukken en 1 houwitser, mijn stuk gedemonteerd zijnde na 33 schoten schroots op afstand van het klein geweer, waarmede wij 400 schoten deden, zakte ik de Maas af en liet mij te Rotterdam herstellen' ⁶⁶).

Bijna alle contemporaine schrijvers nemen deze mededelingen meest letterlijk over. Als Ampt zijn boot te Rotterdam inderdaad liet herstellen, waar gebeurde dit dan wel? Noch het marinearchief, noch de correspondentie van Kikkert spreken er over.

In de loop van de ochtend laadde de zeeofficier Merkus – hij was als vrijwillig artillerist te Dordt aan boord van de '131' gegaan – een koevoet tegelijk met de laatst overgebleven kardoes. Een welgemikt schot zaaide paniek onder de Fransen. Enige schippers hesen nu op de Papendrechtse toren de vlag van Dordrecht (rood-wit-rood) en toen enige Fransen dit voor de Engelse vlag aanzagen, vluchtten dezen om circa 12 uur naar Gorcum, onder de uitroep: 'Mon Dieu, voilà les Anglais' ⁶⁷). Of dit verhaal op zuivere waarheid berust, zullen we in het midden laten; het is wel

een feit, dat het stedelijk bestuur van Dordrecht later aan Merkus een gouden snuifdoos met inscriptie geschonken heeft. Dit succes is van grote betekenis geweest voor het moreel en de strijd lust der vrijwilligers. De laatste Fransen werden uit Papendrecht verdreven door enige vrijwilligers, die vanuit Dordrecht overgevaren waren. In de dijk boven Papendrecht maakten zij direct enige verhakkingen (coupures) en bouwden er een batterij, de 'Oranje-Batterij'. Men plaatste nu een achttienponder van de '131' aan de Rietdijkse Poort te Dordrecht, gericht op de Papendrechtse Veerstoep ⁶⁸).

De benoeming van mr. s'Jacob tot commissaris van het Algemeen Bestuur voor de vm. onder-prefecture van Rotterdam valt ongeveer gelijktijdig met het besluit van Kikkert zich ontheven te achten van zijn eens afgelegde eed en zich nu in te zetten voor de zaak der Geallieerden ⁶⁹). Hij had dit met Gijsbert Karel op 25 november in Den Haag besproken. Op voorstel van Kikkert, nu bevorderd tot vice-admiraal, en benoemd tot commandant en directeur der Marine te Rotterdam, werd de kapitein ter zee C. Ph. W. Keller aangesteld tot commandant, 'omme eene divisie kanonneerbooten onder zijne orders te nemen en daarmee te ageren op de rivieren in Zuid-Holland zoo en in dier voegen als hij met den Heer Vice-Admiraal Kikkert nader zal arrangeeren' ⁷⁰).

Dezelfde dag, vrijdag 26 november, keerden een 120 Schiedamse vrijwilligers naar Dordrecht en Papendrecht terug. Ze bezetten daar een belangrijke post ten oosten van de Groote Wiel boven de Papendrechtse kerk. Ook zij groeven op vele plaatsen de dijk uit en legden er houten bruggen in ⁷¹). Deze dag verscheen de beroemde proclamatie van Kikkert, geredigeerd door de boekhandelaar J. Immerzeel jr. Hij had een groots plan. De rivieren tussen Gorcum en Den Briel moesten volledig door zijn vloot beheerst worden. Voor het bijeenbrengen van f 50.000,—, nodig voor zijn vloot, verkreeg hij van Van Hogendorp machtiging. Ook het Rotterdamse stadsbestuur was nu over het dode punt heen en volgde het voorbeeld van Kikkert. Samen met Sweerts maakte Kikkert een plan op tot verovering van Brielle en Hellevoetsluis; deze havens waren nodig voor het ontschepen van Engelsen en voor de lossing van overzeese goederen.

Toen in 1816 het Gedenkboek van Van der Palm verscheen, maakte Ampt zich nijdig, toen hij, in plaats van iets te lezen over

de rol die hij op de vloot speelde, slechts de aangedikte rol van Kikkert las: 'De manhafte Vice-Admiraal Kikkert zwoer den Keizer af' ⁷²).

Abraham Ampt maakte op 12 februari 1817 hierop de volgende aantekening: 'De manhafte vice-admiraal Kikkert zwoer te dezer epoque den Keizer *niet* af; hij liet zig op zijn parool gevangen nemen en was in verstandhouding met den admiraal Missiessy te Antwerpen, aan wie hij den zeekadet welke aan de zijde van Landas met de aan hem verbondene zeelieden de werf vermeesterde, in een zwart daglicht stelde; ten gevolge waarvan deze kadet tot den kogel veroordeeld werd. Het was almede deze zeekadet, met een legale volmacht van 't Algemeen Bestuur en van Van Stirum voorzien, die de twee kanonneerboten, waartegen Kikkert protesteerde, aan de werf uitrustte en er vervolgens groote diensten voor de goede zaak mee bewees.'

'Kikkert draayde met vele anderen eerst bij, toen hij zag, dat de zaken geconsolideerd stonden, waarvan de manhafte taal door Immerzeel gesteld en opgedrongen later getuigde.'

'Velen, die de kat uit den boom hebben gekeken, kunnen niet parallel gesteld worden met die, welke in nood en wisselvallige oogenblikken de armen uit de mouw staken en deze worden door de historici niet eens genoemd.'

De toorn van Ampt is wel ontstaan uit persoonlijke gevoeligheid en familiezwak, doch geheel ongelijk heeft hij niet. Volgens Ampt scheen Van der Palm te menen, dat alleen eminente rangen in staat waren tot grote doeleinden mede te werken ⁷³).

Tussen 25 en 30 november vernemen we niets van onze Ampt. We weten, dat hij op dinsdag 30 november met nog twee andere kanonneerboten voor Dordt verscheen ⁷⁴). Zelf noemt hij hierbij de datum 25 november. Dit kan op een vergissing berusten, of... wil hij de dagen tussen 25 en 30 november liever vergeten? Een brief van Kikkert aan Repelaer te Dordt van 27 november geeft misschien een kleine opheldering: 'Oogenblikkelijk vertrekken van hier drie kanonneerboten naar Dordt ter defensie van uwe stad' ⁷⁵). Jammer, dat geen scheepsnummers of namen van commandanten worden genoemd.

De boten zijn juist op tijd gearriveerd. Een vijfhonderd Fransen hadden vanuit Gorcum een aanval ondernomen op de Oranje-

Batterij en hadden deze veroverd. Gedeeltelijk hebben de Dordtenaren dit verlies aan zichzelf te wijten gehad, want de batterij had slechts een bezetting van acht man, onder bevel van de eerder genoemde Beelaerts ⁷⁶). Onder de omstandigheden, waarin de stad zich op dat moment bevond, moet deze bezetting ten enenmale onvoldoende worden geacht. De kanonneerboten, gesteund door de Dordtse batterij, openden op de Fransen het vuur, dat zo hevig geweest moet zijn, dat zij om 17.00 uur op Giessendam moesten terugtrekken ⁷⁷). Zij hadden veertien à zestien doden te betreuren ⁷⁸). Even heeft het er voor de '133' van Ampt hachelijk uitgezien. Hij had positie gekozen in de kromming van de Merwededijk bij de Groote Wiel, ongeveer acht vademmen (13,6 meter) uit de kant ⁷⁹). Toen de Fransen de dijk bezet hadden, geraakte Ampt op een afstand van een pistoolschot tussen twee vuren, terwijl zijn brik dreigde aan de grond te lopen. De Franse geweerkogels doorboorden het zwaard van de boot; even later werd de boot zelf ook vol gaten geschoten. Het scheepsvolk, nog slechts bestaande uit acht man, hield zich kloek. De Fransen riepen hen toe: 'Rends toi, Brigands!' ⁸⁰), hetgeen echter door het scheepsvolk met schroot en geweerkogels beantwoord werd. De kabel werd gekapt en de kanonneerboot trok zich op Dordrecht terug, waar ze zich bij de andere drie vaartuigen voegde ⁸¹).

Reeds op 28 november hadden de troepen van Molitor zich uit Utrecht op Gorcum teruggetrokken. Na 1 december werd de toestand voor de Fransen steeds slechter. De eerste Engelse troepen waren geland, terwijl een 2400 man Russische troepen met zes vuurmonden, onder bevel van generaal Benckendorf via Zuiderzee en Amsterdam naar het zuiden trokken. Na de val van Arnhem trokken ook de Pruisen van Von Bülow naar het zuiden. Zeer gunstig voor de Geallieerden was het ook, dat de Fransen op 1 december Den Briel verlieten. Generaal Rampon liet, na het vernemen van al deze voor hem ongunstige berichten, bijna alle Fransen, die nog buiten Gorcum lagen, terugtrekken binnen de vesting. Deze terugtrekking werd een overhaaste vlucht, die hoofdzakelijk veroorzaakt werd door het voortrukken der kozakken te Culemborg en Vianen. Het voorterrein der vesting werd schoon gemaakt en even buiten de poorten werden batterijen opgericht ⁸²). De meest westelijke voorhoede van de vesting was een stelling aan het Kromme Gat bij Neder-Hardinxveld. De Geallieerden

waren inmiddels opgerukt tot bij Giessendam, waar de kolonel der cavalerie Rom van Pouderoyen met 40 kozakken en 26 Pruisen in stelling ging ⁸³). Dagelijks werd zijn groep aangevuld met nieuwe Pruisen van het vrijcorps van generaal Krafft. Reeds op 5 december, 's morgens 4 uur, verlieten de Fransen hun stellingen om zich terug te trekken op Schelluinen, waar ze versterkingen in de dijk aanbrachten ⁸⁴). Op 3 december arriveerden de eerste Pruisen van majoor Colomb te Rotterdam ⁸⁵).

Op 7 december kreeg Keller van Kikkert de opdracht de kanonneerboten naar Hardinxveld te dirigeren, waar de volgende dagen Russische troepeneenheden de Merwede zouden passeren in de richting van Werkendam ⁸⁶). Keller had ook te zorgen voor de nodige vaartuigen, waarmee deze overtochten konden plaats vinden ⁸⁷). Men gebruikte hiertoe vier veerponten en tachtig hengsten. Dit waren sterke binnenvaartuigen, die nog lang op de Waal in gebruik zijn geweest. De vier kanonneerboten hebben met hun geschut de Fransen op een goede afstand weten te houden, zodat alle Russen de overkant ongestoord konden bereiken. Binnen een kwartier werd een bataljon van zeshonderd man met twee veldstukken en zestig kozakken overgezet. Na een kort doch hevig gevecht namen de Franse mariniers te Werkendam de vlucht, zodat de Russen verder konden oprukken via Oosterhout naar Breda. Ze konden op 13 december deze inmiddels door de Fransen verlaten stad bezetten ⁸⁸). Ook de Pruisen staken nu de rivier over om de zuidelijke Merwedeeoever tegenover Gorcum te gaan bezetten. Dagelijks werden nu troepen overgezet ⁸⁹).

Op de 12de december kwamen de kanonneerboten 's avonds voor Sleeuwijk aan, waar ze voor anker gingen ⁹⁰). Aan de overzijde arriveerden nu nabij Schelluinen de Pruisen. Reeds op de 10de had Kikkert aan Keller geschreven, dat de commandanten der kanonneerboten nauw zouden moeten samenwerken met de generaal Krafft ⁹¹). Vooral door het werk van Kikkert breidde het aantal boten op de Merwede zich uit. Op 19 december zijn er reeds negen, alle liggend tegenover Gorcum en Sleeuwijk, terwijl er enige dagen later reeds twaalf zijn. Te Hellevoetsluis en Willemstad was op diverse kanonneerboten de vaderlandse vlag gehesen, toen de Fransen deze plaatsen verlieten. Deze schepen werden alle naar Gorcum gedirigeerd. Ook waren er schepen van Amsterdam onderweg. Keller kreeg de opdracht Gorcum aan de zuidkant in

te sluiten ⁹²⁾. De '133' kreeg nu een ligplaats even boven de Sleeuwijkse kerk aangewezen ⁹³⁾, of volgens Konijnenburg nabij Hardinxveld ⁹⁴⁾.

Nadat de vorst wederom op 7 januari 1814 was ingezet – het had reeds in november en december gevroren – ontstond er twee dagen later een hevig vuurgevecht, dat twee uur aanhield, en waarbij de Fransen uit vier batterijen zo hevig schoten, dat het schip van Ampt twee grondschooten opliep, voorts nog een langs het dek en nog een twaalfponder tegen de mast. Het gelukte het scheepsvolk het vaartuig droog te houden door aanhoudend te pompen ⁹⁵⁾. Na dit vuurgevecht dirigeerde Keller de schepen tot buiten het bereik van het vestinggeschut. Te Werkendam debarkeerden zij een 54 man voor de bediening van houwitsers aan de oever ⁹⁶⁾.

Gedurende het beleg van Gorcum mocht het Ampt gelukken, om, begunstigd door mist en duisternis, een pont met manschappen langs Gorcum naar Loevestein te sturen en dit te bezetten ⁹⁷⁾. Dit verhaal van Ampt lijkt heldhafter, dan het in werkelijkheid was. De Fransen hadden immers reeds op 15 december Woudrichem, Loevestein en de Bommelerwaard verlaten ⁹⁸⁾! Het inmiddels op de rivier liggende ijs belette de vloot zijn positie te behouden. Men moest op Hardinxveld terugtrekken, waar de schepen tot 22 maart bleven ingevroren. Het gelukte de manschappen wel het ijs rond de schepen weg te blijven hakken ⁹⁹⁾.

Gorcum had inmiddels op 4 februari gecapituleerd, zodat er geen oorlogshandelingen meer plaats vonden. Ampt kreeg nu bevel naar Rotterdam te komen en zich ter beschikking te stellen van de marineautoriteiten. Zijn vaartuig, dat zoveel geleden had, werd aldaar hersteld.

In zijn rapport aan de Commissaris-Generaal der Marine van 28 maart ¹⁰⁰⁾ sprak Ampt de hoop uit door de Souvereine Vorst bevestigd te worden in de rang van Luitenant ter Zee der Eerste Klasse, welke rang hem verleend was door het Algemeen Bestuur en door de gouverneur-generaal. Ampt schonk tevens aan de Nederlandse Staat de door hem bekostigde uitrusting van de matrozen van de '133' ¹⁰¹⁾. Het mocht evenwel niet baten. Bij K.B. van 5 juli 1814, nr. 1 werd F. H. Ampt benoemd tot luitenant der Tweede Klasse met ingang van 1 juli tegen een bezoldiging van f 600,— per jaar. Bij ditzelfde K.B. wordt ook Trippensé in dezelfde rang benoemd. De Secretaris van Staat had op voorstel

o.a. van G. K. van Hogendorp geadviseerd Ampt te benoemen tot Lt. der Eerste Klasse ¹⁰²). Zeer waarschijnlijk heeft men Ampt niet willen bevestigen in zijn oorspronkelijke rang vanwege het totaal gebrek aan zee-ervaring.

Een andere beloning zou Ampt nog ten deel vallen. Bij K.B. van 8 juli 1815, nr. 16 werd Ampt benoemd tot Ridder der Vierde Klasse van de Militaire Willems Orde, terwijl hij bij K.B. van 11 november 1817, nr. 85 vereerd werd met de 'Eerepenning van de Revolutie van November 1813', verleend aan allen, die op of direct na 17 november 1813 'de herleving van de Nederlandsche Vrijheid gewapenderhand hebben helpen bevorderen'.

Ampt overleed als kapitein-luitenant ter zee aan tropische koorts te Batavia op 30 oktober 1837 op slechts 44-jarige leeftijd. Bij zijn echtgenote Everdina Snoeck, wonende te Nijmegen, liet hij twee nog jonge kinderen achter.

Ter afsluiting van dit artikel nog een tweetal aanhalingen, één uit een gedicht van een mij onbekend 'poët' en één van G. K. van Hogendorp:

'Wilt Neerlands Heldendom verklaren
Die men soo groots herleeven zag
Een jeugdig moedig Neederlander
Herstelde Hollands waaterstanden
Ter eer van Neerlands vreye Vlag.

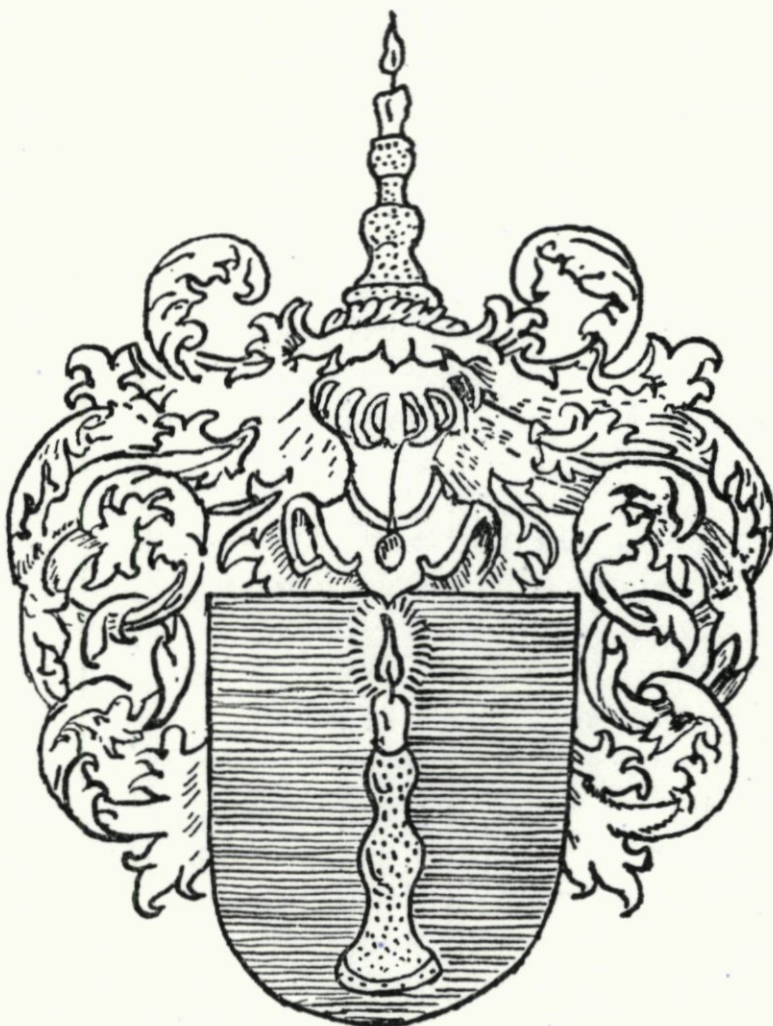
Men zegt dat uit des Heemels Kringen
De Ruyters geest ter Needer sonk
Hij waarde om onse Scheepelinge
Toen 't donderen der kanonnen klonk
Hij zweefde langs de sterke boorden
Die 's Vijands doel soo stout verstoorde
Terwijl hij 't kraakend wand bewoog,
Hij zag ons scheepsvolk zeegepraalen
De Franse vlag ter Needer haalen
En vloog toen vroolijk weer om hoog.'

De auteur plaatste er de volgende kanttekening bij:

'Doelende op den Heer Ampt, welke in onderscheyde gevegte op de rivier de Maas tegen de Fransen zig lofwaardig van sijne pligt gekweete heeft' ¹⁰³).

Na deze schone ontboezeming een gelukkig iets nuchterder stukje proza van Gijsbert Karel:

'Reeds te voren was de hollandsche vlag ontrold geworden op de Maas door den Cadet van de Marine Ampt, die van den eersten dag af aan vrijwilligers had geworven, dewelken hij nog lang daarna uit zijne geringe middelen betaald heeft. Toen de Generaal Sweerts van Landas in Rotterdam trok onder het algemeen gejuich des volks, maakte de jongeling, door ons tot Eersten Luitenant aangesteld, zich meester van de werf, bemande eenige kanoniersloepen, daar hij vervolgens een kruitschip te Dordt mede veroverde, zijnde de eerste voorraad, dien wij gehad hebben' ¹⁰⁴).

Het familiewapen van Ampt

BIJLAGE A

Machtiging van Gijsbert Karel van Hogendorp aan J. F. van Hogendorp om namens de Prins van Oranje te Rotterdam op te treden.

's Hage, den 17den November 1813.

Al zo de Heer Burgemeester van Rotterdam, J. F. van Hogendorp, ons heeft te kennen gegeven, dat een qualificatie van oude Regenten van het Land om op naam van Zijne Hoogheid den Heere Prince van Oranje de Rust te bewaaren, zeer veel zoude toebrengen tot behoud van die groote en volkrijke stad, zo hebben wij niet geaarzeld om gemelden Heer Burgemeester van Hogendorp zodanige Qualificatie te geven, bij provisie en tot de op handen zijnde komst van Zijne Hoogheid.

(w.g.) Gijsbert Karel van Hogendorp.

Opgenomen in de Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 312, 313.

BIJLAGE B

Opdracht aan Frederik Hendrik Ampt:

In naam van Zijne Hoogheid den Heere
Prince van Oranje.

Het algemeen bestuur authoriseert en gelast bij dezen aan
Frederick Hendrick Ampt
om zich met een Detachement onder Zijne ordres naar Rotterdam te begeven en zich meester te maken van de twee Loggers of Zodanige Landsschepen welke zich nog onder de ordres van den Franschen Commandant mogten bevinden.

S' Hage den 21 Nov. 1813

(w.g.) Gijsbert Karel van Hogendorp

L. Grave van Limburg Stirum, gouverneur.

De oorspronkelijke opdracht is in handen van Jhr. van Nahuys te Lochem. Gepubliceerd in Rijks Geschiedkundige Publicatiën, grote serie, nummer 17, nr. 1879, blz. 1739.

BIJLAGE C

Bevel van het Algemeen Bestuur aan Schout-bij-Nacht Kikkert, overgebracht door Generaal Sweerts de Landas, dd. 21-11-1813:

In naam van Zijne Hoogheid den Prince
van Oranje Nassau,
Het Algemeen Bestuur der Vereenigde Nederlanden.

De Heer Schout bij Nacht Kikkert wordt bij deze gelast om het gedeelte van de vloot onder zijn bevel staande en al wat verder onder zijn directie is, inzonderheid de ammunitie, wapenen, geschut en kanoniers dienstig

te maken ter defensie van het land en uitdrijving der Franschen en zich te dien einde te concerner met den Generaal over de armée van Gorcum, Baron Sweerts de Landas.

Zijn Wel Edele gelieve terstond aan ons kennis te geven van de ontvangst dezer order en van zijne bereidvaardigheid.

Alle de Franschen onder zijn bevel van wat conditie ook zijn gesuspendeerd in hunne functien en krijgsgevangen op hun woord van eer, in zooverre Zijn Wel Edele op hetzelfde kan rekenen.

's Hage,

den 21 Nov. 1813.

F. van der Duyn van Maasdam
G. K. van Hogendorp.

Opgenomen in Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 317.

NOTEN

1) J. H. de Groot: Het Geslacht Ampt. Rotterdam, 1949. Blz. 17. Het boekje is uitgevoerd in stencildruk; J. H. de Groot: Genealogie Ampt, in Gens Nostra, december 1963, blz. 349-357.

2) H. Herman: Geschiedenis onzer Zeemacht tijdens de Fransche Overheersing, 1810 tot 1814. Uitgegeven door de Vereniging 'Het Nederlandsche Zeewezen' in 1923. Zie blz. 56.

3) idem, blz. 70, 127 en 128.

4) J. Konijnenburg: Nationaal Gedenkboek der Hernieuwde Nederlandsche Unie, van den jare 1813. Den Haag, 1816. Blz. 161.

Een kanonneerbrik is een kanonneerboot met één mast, een zgn. bateau canonnière. De bemanning van zo'n brik bestond uit 25 man, nl.: 1 officier, 1 stuurman of cadet, 1 bootsmansmaat of kwartiermeester, 1 konstabelsmaat, 1 koksmat, 8 matrozen 1ste klasse, 10 matrozen 2de klasse, 2 jongens.

Naast kanonneerbrikken zijn er ook kanonneerboden met 2 masten, de zgn. canonnières. Zij hebben een bemanning van 40 koppen, nl.: 1 officier, 1 cadet, 1 stuurman, 1 bootzman, 1 kwartiermeester, 1 konstabelsmaat, 1 botteliersmaat, 1 koksmat, 10 matrozen 1ste klasse, 10 matrozen 2de klasse, 2 jongens, 1 chirurgijn en 1 stuurmansleerling. Beide typen behoren tot de groep der flottieljevaartuigen.

Men zie hiervoor Herman, blz. 90.

5) Herman, blz. 96.

6) E. Wiersum: Rotterdam in 1813. Artikel verschenen in het Historisch Gedenkboek der Herstelling van Neêrlands Onafhankelijkheid in 1813, deel III. Het gehele werk bestaat uit vier delen onder redactie van G. J. W. Koolemans Beynen. Uitgegeven te Haarlem, 1903. Het artikel van Wiersum beslaat de blz. 112-152. Zie blz. 121.

H. T. Colenbrander: Inlijving en Opstand. Amsterdam, 1941². Blz. 297. S. J. R. de Monchy: Een ambtelijk relaas over de bevrijding van Rotterdam in november 1813. Rotterd. Jaarb. 1952, blz. 220.

7) G. W. Chad: Verhaal der jongstleden omwenteling in Holland. Den Haag, 1815. Blz. 42 en 43. Oorspr. Engelse titel: The narrative of the late Revolution in Holland in 1813, vertaald door Th. Cator.

8) Er waren te Rotterdam nog een 350 welbewapende douaniers. Zie Chad, blz. 64.

9) Wiersum, blz. 122-124.

10) Geboren te Venlo in 1780. In 1811 aangesteld als politiecommissaris. Op 17 november de enige verantwoordelijke politiemann in Den Haag, daar zijn drie Franse collega's vertrokken. Een uitvoerig artikel over Abr. Ampt in november 1813 zal verschijnen in het Jaarboek 'Die Haghe' van 1964.

11) De Monchy, blz. 230; Wiersum, blz. 126, 127. Ampt's Memorie, blz. 70, 71. Op 1 november 1814 ondertekende Abraham Ampt zijn: Memorie rakende het gedrag en wederwaardigheden van den heer A. Ampt, thans Directeur van Politie, ressort 's-Gravenhage, in 't waarnemen zijner functiën, zoo voor als gedurende de in november 1813 plaats gehad hebbende verandering van zaken in Holland. De Memorie is uitgegeven door Th. Jorissen in het tweede stuk van zijn: Bijdragen tot de Geschiedenis der Omwenteling van 1813. Groningen, 1865. Blz. 35-82. In deze Memorie wordt door Abraham Ampt ook opgenomen het: Rapport of Journaal, opgemaakt door Frederik Hendrik Ampt en ingezonden na de redditie van de vesting Gorinchem aan de heer Commissaris-Generaal voor de Marine, dd. 28 maart 1814. We vinden dit rapport op blz. 72-75.

12) Wiersum, blz. 128-130.

13) Herman, blz. 105.

14) Wiersum, blz. 137.

15) Colenbrander's Inlijving en Opstand, blz. 297.

16) Wiersum, blz. 131.

17) Vóór 1795 burgemeester van Rotterdam. Sindsdien ambteloos. Hij woonde op Heeswijk bij Voorburg, waarom hij ook vaak 'Heeswijk' werd genoemd. Van 1813-1824 burgemeester van Rotterdam. In 1815 tot Graaf verheven bij K.B. van 16-9-1815 en als zodanig lid van de Ridderschap van Zuid-Holland. Hij was een ver verwijderd familielid van Gijsbert Karel van Hogendorp en een oom van de kapitein der gendarmerie, dezelfde voornamen dragend. Hij overleed in Den Haag in 1831 op 85-jarige leeftijd. Zie Bijlage A.

18) H. van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften van Gijsbert Karel van Hogendorp: November 1813. Den Haag, 1887. Blz. 134.

19) Voor de leden van het provisionele bestuur zie: Konijnenburg, blz. 161 of H. Bosscha: Geschiedenis der Staatsomwenteling, deel I. A'dam, 1814. Aantekeningen blz. 81, of François Frets: De Omwenteling te Rotterdam in 1813, gepubliceerd in 'Rotterdamsche Historiebladen' van Scheffer en Obreen, 2de afdeling, deel I. Rotterdam, 1876. Blz. 364, 365.

20) Th. Jorissen: De Omwenteling van 1813, bijdragen tot de geschiedenis der Revolutie, met inleiding en aantekeningen, deel I, inleiding, blz. CCCI. Groningen, 1867.

21) Wiersum, blz. 132.

22) idem, blz. 135.

23) Frets, blz. 328, 329.

- 24) idem, blz. 324-327.
 - 25) H. van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften van Gijsbert Karel van Hogendorp, deel I, blz. XIV.
 - 26) Ampt's Memorie, blz. 71.
 - 27) Chad, blz. 76.
 - 28) Konijnenburg, blz. 162, en Ampt's Memorie, blz. 71-72.
 - 29) Chad, blz. 92.
 - 30) Zie de officiële opdracht hiervoor: Bijlage B.
 - 31) Chad, blz. 89 (in Engelse versie) of blz. 76-77 in Nederlandse vertaling.
 - 32) Ampt's Memorie, blz. 72.
 - 33) zie Bijlage C.
- De bezittingen der Marine te Rotterdam bestonden, behalve de schepen, uit:
- a. Zeekantoor aan de Spaansche Kade.
 - b. Magazijn met 2 woonhuizen aan de Nieuwe Haven.
 - c. De grote Werf aan het eind van het Haringvliet.
 - d. De kleine Werf buiten de Oostpoort aan de Hooge Zeedijk.
 - e. Lijnbaan, buiten de Hooge Zeedijk.
 - f. Invalidentehuis te Delfshaven, aan de oostzijde der haven.
 - g. Het Oost-Indisch Huis aan de Boompjes.
 - h. Het huis van de vm. West-Indische Compagnie aan het Haringvliet.
- 34) Chad, blz. 91.
 - 35) Van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 209.
 - 36) Ampt's Memorie, blz. 73.
 - 37) Chad, blz. 92.
 - 38) Wiersum, blz. 139.
 - 39) A. J. Lastdrager: Gedenkstuk der Verlossing en Herstelling van Nederland in den jare 1813, deel I, 1817, blz. 165.
 - 40) Jorissen's Inleiding, blz. CCCIII.
 - 41) Chad, blz. 91.
 - 42) Konijnenburg, blz. 168.
 - 43) Ampt's Memorie, blz. 73.
 - 44) Th. Jorissen: De omwenteling van 1813. Historische Schetsen, deel I. Amsterdam, 1862. Blz. 45.
 - 45) Van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 317, 318.
 - 46) Konijnenburg, blz. 162.
 - 47) J. H. van der Palm: Geschied- en Redekunstig Gedenkschrift van Nederlands Herstelling in den jare 1813. Amsterdam, 1816. Blz. 124 en J. L. van Dalen: Dordrecht. In het bovengenoemde gedenkboek van Koolemans Beynen, deel III, blz. 256.
 - 48) De Pelsert is genoemd naar een plaats in de Noord, waar men aan beide zijden langs kon varen. Ze lag op de hoogte van de huidige Schobbegors. Een munitieschip kon tussen het riet heel gemakkelijk verborgen worden, daar het vanaf de oevers niet bereikbaar was.
 - 49) Konijnenburg, blz. 169 en 637, en Bosscha, deel I, blz. 176.
 - 50) A. R. A., arch. Marine, inv. nr. 621, nr. 5033.
 - 51) Van Dalen, blz. 258 en Konijnenburg, blz. 171.

52) H. T. Colenbrander: Gedenkstukken der Algemene Geschiedenis van Nederland van 1795 tot 1840. Zesde deel: Inlijving en Opstand 1810-1813. Hiervan het derde deel, verschenen in de serie van de Rijks Geschiedkundige Publicatiën, grote serie, nummer 17, blz. 1718 (= nr. 1864) en Lastdrager, deel I, blz. 166.

53) Bosscha, deel I, blz. 177, 178.

54) Konijnenburg, blz. 172-174; Bosscha, deel I, blz. 178, 179; Wiersum, blz. 141; Van Dalen, blz. 265.

55) Geboren in Oppenheim in de Pfalz in 1746. In 1758 in Hollandse dienst als cadet bij regiment Zwitsers.

Tijdens de Bataafse Republiek majoor-inspecteur over de monsterring der Franse troepen. In 1804 kolonel. Tijdens het Koninkrijk Holland directeur van de 'Generale Werving', tevens garnizoenscommandant van Gorcum. Later directeur van het Koninklijk Militair Instituut. In 1811 met pensioen. Hij overleed als generaal-majoor, garnizoenscommandant van Nijmegen op 3 mei 1824.

56) Het Franse tweede regiment Etrangers bestond uit een 300-tal Pruisen, die door de Fransen krijgsgevangen waren genomen en overgegaan waren in Franse dienst. Met de troepen van Bouvier waren zij op 18 november meegetrokken tot Capelle, waar een 200 man aan het muiten sloeg. Daarna trokken zij weer naar Den Haag terug met medeneming van de paarden van Bouvier. Daar boden zij Van Limburg Stirum hun diensten aan. Deze wist niet beter te doen dan deze onbetrouwbare, doch goed gewapende troep met Sweerts mee te zenden.

57) Van Dalen, blz. 266.

58) Van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 313 en 316.

59) Chad, blz. 92.

60) H. Enno van Gelder: Den Haag in 1813. Artikel in bovengenoemd gedenkboek onder red. van Koolemans Beynen, blz. 92.

61) Van Dalen, blz. 266, 267, en Konijnenburg, blz. 175.

62) R. G. P. 13, nr. 600. Zie noot 52.

63) Konijnenburg, blz. 176.

64) Van Dalen, blz. 273.

65) Bosscha, deel I, blz. 183.

66) Ampt's Memorie, blz. 73.

67) Konijnenburg, blz. 176, 177.

68) Zie noot 64.

69) Van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 313 en R.G.P. 17, inleiding, blz. XXXIII; zie noot 52.

70) R.G.P. 17, inl., blz. LXXXV.

71) R.G.P. 17, blz. 1722; Wiersum, blz. 142; Lastdrager, deel I, blz. 171.

72) Van der Palm, blz. 142.

73) Jorissen: Omwenteling. Inleiding, blz. CCCI en CCCII.

74) Van Dalen, blz. 273. Waarschijnlijk zijn de twee nieuwe boten de nummers '111' en '152', resp. onder bevel van Blommendaal en Boom. Zie voorts: D. J. ten Zeldam Ganswijk: Bydragen tot de geschiedenis van het staatsbestuur in ons vaderland en meer byzonder in het gewest

Zuid-Holland, gedurende de jaren 1813 tot en met 1845, deel I, blz. 370, uitgegeven te Dordrecht, 1847; en R.G.P. 13, nr. 606, nl. een brief van De Stassart aan Montalivet, dd. 1-12-'13.

75) A.R.A.; Arch. Marine, inv. nr. 621, nr. 5064.

76) Ampt's Memorie, blz. 73.

77) Journaal van Wapperom; R.G.P. 17, nr. 1865.

78) Konijnenburg, blz. 205, en Van Dalen, blz. 277.

79) Dat moet geweest zijn in de geul ten noorden van de Slikplaat, even voor deze in de Merwede uitmondt.

80) 'Geeft je over, Rovers!', een algemeen gebruikelijke krachtterm in het Napoleontische leger, reeds gebezigd in Spanje, doch vooral voor Stralsund in 1809.

81) Ampt's Memorie, blz. 73, en Konijnenburg, blz. 205.

82) Bosscha, deel II, blz. 85, 86.

83) R.G.P. 17, inl., blz. CLXVI.

84) Brief van Rom van Pouderoyen aan Van Limburg Stirum, d.d. 6-12-'13. Zie R.G.P. 17, blz. CLXXV.

85) L. Penning: Nederland en Oranje Hereenigd. Gedenkboek van Nederlandsch Verlossing uit de Fransche dwingelandij. Aan het Volk verhaald. 's-Gravenhage, 1913. Blz. 205.

86) A.R.A.; Arch. Marine, inv. nr. 621, nr. 6025.

Ampt lag reeds vanaf 4 december bij de splitsing van Beneden- en Nieuwe Merwede tegenover Hardinxveld.

87) Van Dalen, blz. 280 en 299, en Ampt's Memorie, blz. 74.

88) Penning, blz. 212.

89) Bosscha, deel II, blz. 89.

90) Van Dalen, blz. 299.

91) A.R.A.; Arch. Marine; inv. nr. 621, nr. 6028.

92) Bosscha, deel II, blz. 90, en Herman, blz. 110.

93) Ampt's Memorie, blz. 74.

94) Konijnenburg, blz. 537.

95) Zie noot 93.

96) Zie noot 92.

97) Zie noot 93.

98) Bosscha, deel II, blz. 69.

99) Koolemans Beynen, deel III, blz. 302, en Konijnenburg, blz. 544.

100) Zie noot 11.

101) Ampt's Memorie, blz. 74-75.

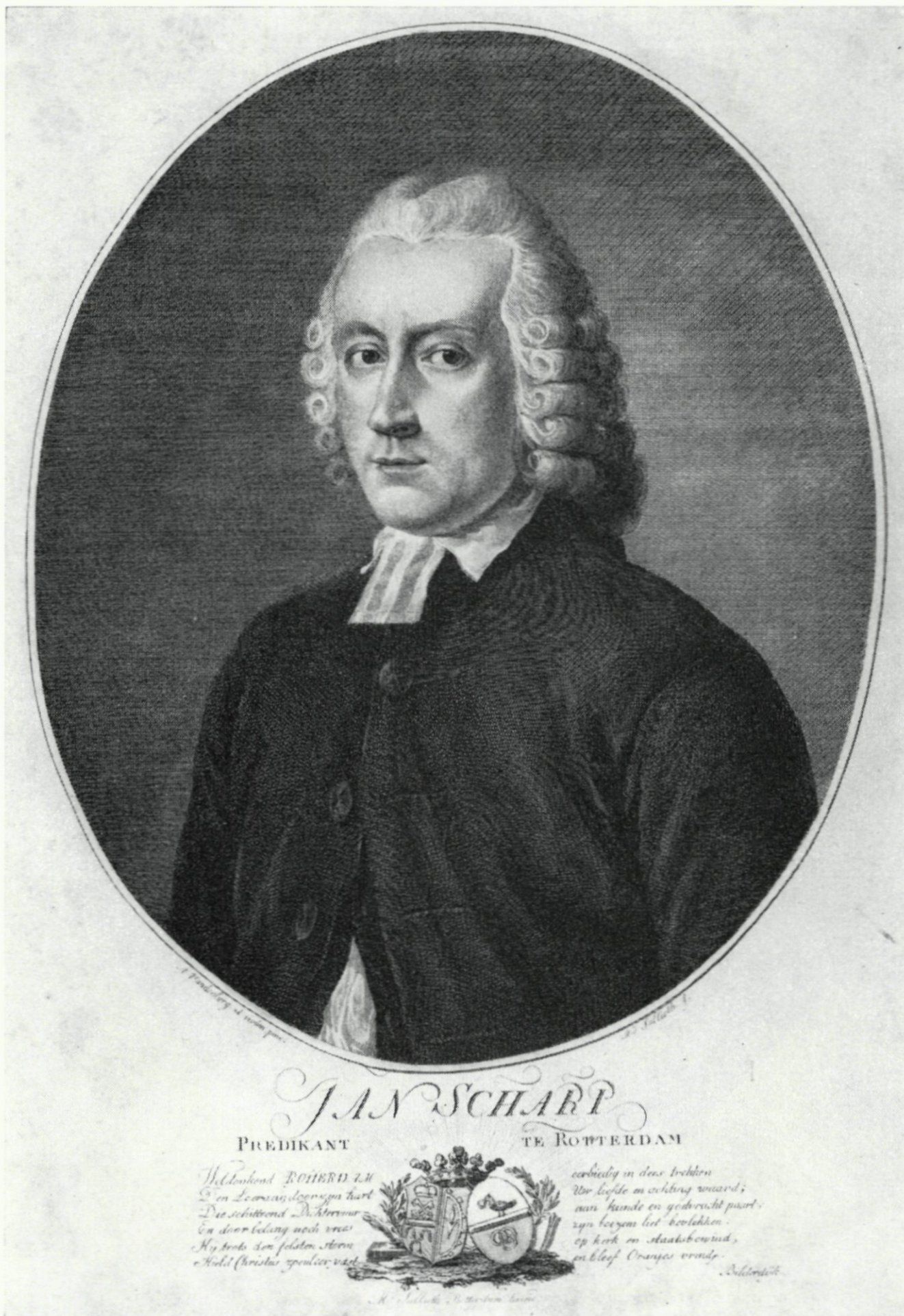
102) Bijlage C van genoemd K.B. A.R.A. Staatssecretarie.

103) Familiearchief.

104) Van Hogendorp: Brieven en Gedenkschriften, deel IV, blz. 404, 405.

59. *Mr. J. van der Heim, naar een geschilderd portret door Guil. Spinny.*

60. Ds. Jan Scharp, als predikant te Rotterdam in 1796 afgezet. Naar een portret door A. Vandenberg.